

SKS – syntymäpäiväsankari

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura juhlii 175-vuotissyntymäpäiviään 16.3.2006. Seuran menneisyyttä vuodesta 1831 alkaen voi pitää vähintäänkin kunnioitettavana: suomalaisuuden määrittäminen, suomen kielen kehittäminen, kansanrunouden kerääminen, Kalevalan luominen ja nykyaikaisen kaunokirjallisuuden synnyttäminen. Seura oli suomalaiskansallisen liikkeen keskeisiä toimipaikkoja.

Entä tänään: nyt se on huomattava suomalaisen kulttuurin, kansanperinteen ja kirjallisuuden tutkimuslaitos, arkisto, tieteellinen kirjasto ja kirjallisuuden kansainvälistäjä.

Eikä kai sellaista kirjapalkintoraatia olekaan, joka ei seuran julkaisuja noteeraisi: Tieto–Finlandia-palkintoehdokkuudet ja palkintokin, Lauri Jäntin säätiön palkinnot, Valtion tiedonjulkistamispalkinnot ja Vuoden tiedekirja -palkinnot tai ainakin muutamat niistä napsahtavat lähes vuosittain seuran julkaisuille.

Maaliskuun 7. päivä seuraa avaa uuden Kirjatalonsa eräässä Helsingin vanhimmista kivitaloista, 1700-luvun puolivälissä valmistuneessa Mariankatu 3:ssa. Sinne siirtyy paitsi kustannusosasto, myös seuran kirjakauppa.

Juhlavuoden kunniaksi seura julkaisi helmikuussa kaksi syntymäpäiväkirjaa. Teos *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura* koostuu arkkitehti ja taitelija **Jonathan Moorhousen** kauniista piirroskuvista SKS:n eri rakennuksista, niiden ja toiminnan yksityiskohdista, **Cecilia af Forselles-Riskan** kiinnostava *Painettu sana Suomessa 1831* (ja siihen liittyvä näyttely) puolestaan esittelee SKS:n perustamisvuonna 1831 Suomessa julkaistuja kirjoja ja muita painotuotteita eli valaisee sitä kirja- ja lukemismaailmaa, johon seura perustettiin.

Juhlavuoden keskeisenä teemana on ”Kie-li ja identiteetti”. Juhlavuoden ohjelmasta tarkemmin: www.finlit.fi.

Kannattaako julkaista suomeksi?

Suomen Maantieteellisen Seuran julkaiseman *Terra* aikakauskirjan niteessä 4/2005 pohditaan, mihin suomenkielistä tiedelehteä enää tarvitaan. Päätoimittaja **Jani Vuolteenahon** mukaan ”Eryitystä haastetta *Terralle* ja monelle muulle sarjalle on merkinnyt se, että yliopistotutkimuksen arviointikriteerit ovat hiljattain kääntyneet vahvasti ”kumaralleen” kohti englanninkielellä julkaisemista.” Vuolteenahon havainnon mukaan ”On ollut jopa hieman yllättävääkin panna merkille, kuinka vähän arvostusta kotimaisilla kielillä julkaiseminen nauttii monen suomalaismaantieteilijän silmissä.”

Terran kehittämisessä Vuolteenaho pitää eräänä keskeisimmistä alueista koulumaantiedettä ja *Terralle* luonnostaan lankeavana erityistehtävänä juuri toimimista linkkinä yliopisto- ja koulumaantieteen välillä.

Minkälaista sitten mahtaa olla laadukkaan lehden toimittaminen? Idealistista epäilemättä. *Terralle* ollaan hakemassa uutta päätoimittajaa. Lehdessä olevassa työpaikkailmoituksessa, jossa päätoimittajaa haetaan, todetaan, että ”Tehävästä maksetaan nimellinen korvaus.” Vaatimukset ovat kuitenkin kovat.

Ajatuksella on jo ikää

Suomen Filosofisen Yhdistyksen (SFY) *Ajatus*-vuosikirja täyttää tänä vuonna 80 vuotta.

Vuonna 1926 aloittanut *Ajatus* sisältää niin artikkeleita kuin lyhyempiäkin kirjoituksia ja kirja-arvioita. Se on referee-julkaisu, poikkeuksena SFY:n tilaisuuksissa pidetyt esitelmät, joiden ”katsotaan jo läpäisseen alan tutkijayhteisön kriittisen seulan”, kuten päätoimittaja on professori **Sami Pihlström** kirjoittaa tuoreimman *Ajatuksen* saatesanoissaan (*Ajatus* 62, 2006).

Pihlström käsittelee laajemminkin tätä referee-käytäntöjen problematiikkaa. Hän kysyy, miten aito referee-menettely on ylipäänsä mahdollinen pienellä kielialueella, kun ”tietyn filosofisen erityiskysymyksen tai tietyn filosofian

perinteen tutkijoita ja tuntijoita on useimmiten vain kourallinen.” Arvioitsijan on helppo tunnistaa kohteensa pienellä tieteenalalla, kuten filosofiassa, kirjoittajakin saattaa helposti arvata saamiensa kommenttien perusteella arvioitsijan henkilöllisyyden.

Tieteellisten seurain valtuuskunta ja Suomalainen Tiedeakatemia ovat myös nostamassa aiheetta laajaan keskusteluun: syksyllä 5.9. järjestetään Tieteiden talolla seminaari tästä aiheesta: minkälaisia referee-käytäntöjä vallitsee, minkälaisia ongelmia on ilmennyt, minkälaisia ratkaisuja voitaisiin suositella.

Joskus ajatellaan, että kotimaiset julkaisufoorumit ovat vain harjoittelupaikkoja kansainvälisille kentille. Pihlström kiistää, että *Ajatuksessa* ilmestyisi vain ”harjoitusversioita tutkielmista, jotka on sittemmin tarkoitus julkaista ”oikeilla” referee-foorumeilla.”

Moni vakavasti otettava filosofian tutkielma on aivan perusteltua julkaista nimenomaan suomeksi (tai ruotsiksi) ja osallistua sillä kotimaiseen keskusteluun, muistuttaa Pihlström. ”Vaikka kaikkien aika on rajoitettua, aktiivisen tutkijan työssä äidinkielellä ja vieraalla maailmankielellä kirjoitettujen tekstien ei tarvitse kilpailla keskenään, vaan ne voivat täydentää ja rikastaa toisiaan. – Seuraavassa *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä puututaankin useamman artikkelin voimin tähän suomi tieteen kielenä -teemaan.

Ajatuksellakin on ”hämärä” vaiheensa: se ilmestyi 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa vieraskielisenä mutta palasi kuitenkin pian kotimaisiin kieliin. Ajatuksen eräänlaisia edeltäjiä olivat yhdistyksen huolelliset keskustelupöytäkirjat vuosina 1873–1925; yhdistys on julkaissut pöytäkirjat nimellä *Ajatuksen laboratorio* (toim. Juha Manninen ja Ilkka Niiniluoto, SFY 1996).

Vaikka ”Ajatussa” julkaistavia artikkeleita ei ... ole mitään syytä pitää populaariartikkeleina”, kuten Pihlström aiheellisesti kirjoittaa, sisältää se siitä huolimatta usein kiinnostavia kirjoituksia muillekin kuin filosofeille.

Olivatko Einstein ja Ruotsin Akatemia vähemmän määnttejä kuin on arveltu?

Einsteinista sanotaan usein, että hänen merkityksensä kvanttifysiikan kehityksessä olisi rajoittunut lähinnä jääräpäiseen todennäköisyystulkinnan vastustamiseen. Tai että Nobelin palkinto olisi myönnetty aivan mitättömästä ja väärästä työstä. *Arkhimedes*-lehden 6/2005 pääkirjoituksessa professori **Hannu Koskinen** muis-

tuttaa että kyse on lähinnä pahoista väärinkäsityksistä viitaten samalla samassa lehdessä olevaan emeritusprofessori **Stig Stenholmin** artikkeliin ”Då Einstein uppfann fotonen”.

Stenholm korostaa, että Einsteinin Nobelin vuonna 1922 tuottaneiden valosähkötutkimusten yhteydessä löytämä sähkömagneettisen säteilyn energiapaketti (fotoni) on ollut tärkeämpi fysiikan myöhemmälle kehitykselle kuin maallikkopiireissä kuuluisampi suhteellisuusteoria (”Denna upptäckt har kommit att ha en långt större betydelse för fysikens utveckling än de övriga omvälvande idéer han presenterade år 1905, nämligen den särskilda relativitetsteorin...”). Stenholm muistuttaa, että palkintoperusteita on lainattu yleensä kovin epätarkasti korostaen, että Einstein sai palkinnon ”vain” valosähköisen ilmiön tutkimuksistaan ja kuin naureskellen palkintoraadin asiantuntemattomuudelle. Perusteluissa puhutaan kuitenkin paljon muustakin: mainitaan suhteellisuusteoria, mutta korostetaan että palkinto on myönnetty ”för hans förtjänster om den teoretiska fysiken, särskilt hans upptäckt av lagen för den fotoelektriska effekten.” Stenholmin mielestä Ruotsin Akatemia teki aivan oikean arvion.

Jotakin kummallista on siinä, että Koskinen joutuu pääkirjoituksessaan oikein patistelemaan lukijoita – siis fyysikoita ja matemaatikoita – lukemaan Stenholmin ”vieraalla” kielellä laaditun kirjoituksen: ”Suositellen artikkeleita lämpimästi myös niille Arkhimedeksen lukijoille, joiden mielestä ruotsinkielisen tekstin tavaaminen syystä tai toisesta on liian vaivalloista” – Onko ruotsi todellakin näin heikoissa kantimissa tai suosiossa? Koskinen toteaa kuin lisäkannustukseksi, että pitää ”Stigin kirjoitusta Arkhimedeksen fysiikan vuoden huipentumana”.

Tieteelliset seurast innostavat

Tieteellisillä seuroilla on edelleen tutkijoita ja eri alojen harrastajia suuresti innostava vaikutuksensa. YTM **Pertti Näränen** aloittaa tiedotusopin alaan kuuluvan väitöskirjansa (*Digitaalinen televisio. Analyysijä alkuhistorias-ta, viestintäpoliittisista haasteista ja tv-järjestelmän muuttumisesta*) seuraavasti: ”Aikoinani kiinnostuin mediatutkimuksen maailmasta pitkälti tieteellisten yhdistysten kautta.” Kiitosta saavat Suomen elokuvatutkimuksen seura ja Tiedotusopillinen yhdistys, joiden toiminnassa hän on ”saanut olla mukana”. Näränen väitte-li 21.1.2006.

Kulttuurien taistelu

Harvardissa työskentelevä valtiotieteilijä **Samuel T. Huntington** julkaisi vuonna 1993 *Foreign Affairs* -aikakauskirjassa artikkelin ”The Clash of Civilizations?”, joka synnytti valtaavan keskustelun useammaksi vuodeksi. Niinpä Huntington päätti tutkia aihetta laajemminkin ja julkaisi vuonna 1996 kirjan *The Clash of Civilizations* – nyt ilman kysymysmerkkiä. Suomeksi teos saatiin vihdoin 2003 (Terra Cognita, suom. Kimmo Pietiläinen).

Teokseen viitataan jälleen lehdissä uuterasti. On kylläkin hyvä muistaa, että Huntington puhui kulttuurien yhteentörmäyksistä laajemmin, hän puhui seitsemästä kahdeksasta merkittävistä itsetietoisesta kulttuurista, ei pelkästään islamilaisen ja läntisen maailman yhteentörmäyksestä. Mutta siitähän siis.

Suomessa puolestaan professori emeritus **Seikko Eskola** on julkaissut vastikään kirjan *Historian kuolema ja kulttuurien taistelu. Kirjoituksia historiasta ja nykyajasta*.

Viimeaikaisten tapahtumien valossa molemmat kirjat ovat valitettavan ajankohtaisia.

Helsingin yliopiston yhteiskuntahistorian laitos järjestää keskustelutilaisuuden ”Kulttuurien taistelu” Helsingin yliopiston päärakennuksen pienessä juhlasalissa maanantaina 13. maaliskuuta 2006 klo 18.15–20. Tilaisuudessa alustaa Seikko Eskola ja hänen esitystään ovat kommentoimassa kansanedustaja Heidi Hautala ja professori Juha Sihvola, tilaisuuden ja keskustelun puheenjohtajana toimii professori Seppo Hentilä.

Hieno kirja Ystävälle

Merkkipäiväsankareille on tapana koostaa juhla-kirjoja, joillekin jopa 40-, mutta useimmiten 50- tai 60-vuotispäivän kunniaksi. Turun yliopiston arkeologian oppiaine on ajatellut toisins: se julkaisi joulun alla ”ystävänkirjan” pidetylle lehtorillensa **Kristiina Korkeakoski-Väisäselle**: *Mustaa valkoisella. Ystävänkirja lehtori Kristiina Korkeakoski-Väisäselle* (toim. **Visa Immonen** ja **Miikka Haimila**).

Toimittajat toteavat alkusanoissaan, että ”Lehtori Kristiina Korkeakoski-Väisäsen ystävällinen hymy sekä työ ja tarmo opiskelijoiden hyväksi ansaitsevat huomionsoituksen, kirjan.” Niinpä toimittajat päättivät koota ystävänkirjan lehtorillensa. Vaiivikka he onnistuivat kokoamaan komean 355-sivuisen artikkelikoelmaan pidetyn lehtorinsa ilahduttamiseksi.

Ja mitä kirja sisältää: sellaisia herkkullisia artikkeleita kuten ”Hevoseniha ja kristinusko”, ”Afgaaniko Räisälässä?” ”Miniä Gotlannista?”, ”Arkeologista tutkimusta vai pelkkää työtä ja tulkintaa?”, ”Turkua syvällä Savossa” tai ”Neljä keskiajan muotijalkinetta Turun linnasta”. Kaikkiaan artikkeleita on 36, kirjoittajina Turun arkeologian oppiainen kasvatit tai muuten kirjan kohteihn kanssa työskennelleitä tutkijoita

Siis pilke silmäkulmassa otsikoita mutta aivan vakavia tai vähintäänkin täysipainoisia arkeologisia artikkeleita. Hieno ajatus. Tuolla työpaikalla vaikuttaa olevan aika kivaa.

Mikä yllättävintä, kirja kyettiin toteuttamaan sponsoreiden taloudellisella tuella – eikä edes ollut esipuheen mukaan vaikeata. Turussa on arkeologian julkaisutoiminta saanut aiemminkin elinkeinoelämältä julkaisutukea. Olisiko tässä muilla tiedejulkaisijoilla opittavaa?

Brittikirjailijat maailmalla

Britanniassa on jo useamman vuoden ollut käynnissä projekti ”The Reception of British and Irish Authors in Europe”. Projektia johdetaan lähinnä Cambridgesta ja sen tukijoina ovat British Academy, Arts and Humanities Research Board sekä Modern Humanities Research Association. Projekti on varsin mittava, sillä tarkasteltavia kirjailijoita on kaikkiaan kaksikymmentä; Ossian, Byron, Walter Paton, James Joyce, H. G. Wells ja Virginia Woolf ovat jo ilmestyneet. Filosofeja joukkoon mahtuu kaksi (Francis Bacon ja David Hume), luonnontieteilijöitä samoin kaksi (Isaac Newton ja Charles Darwin). Tarkoituksena on tavoittaa asianomaisten kirjailijoiden vaikutus jokseenkin jokaisessa Euroopan maassa.

Suomen osalta on Joycen ja Henry Jamesin parissa ahkeroinut professori **H. K. Riikonen**, Newtonin projektiin on lupautunut professori **Maija Kallinen** Oulun yliopistosta ja Darwinin projektiin professori **Anto Leikola**, joka joulukuussa osallistui Tübingenissä aiheesta pidettyyn kollokviioon. Kaksiniteinen Darwin-julkaisu on tarkoitus saada valmiiksi 2008, siis juuri ennen suurta Darwin-juhluvuotta – Darwinin syntymästä (ja Lamarckin ”Eläintieteen filosofiasta”) tulee 2009 kuluneeksi 200 vuotta ja *Lajien synnyn* ilmestymisestä 150 vuotta – teemoja, jotka noteerataan näyttävästi Tieteen päivillä tammi-kuussa 2009.

Pessalle arvostusta

Tampereen teknillisen yliopiston Optoelektroniikan Tutkimuskeskuksen johtaja, professori **Markus Pessa** on valittu The United States National Academy of Engineeringin (NAE) ulkomaiseksi jäseneksi ensimmäisenä suomalaisena. Valinnan perusteina ovat mm. hänen merkittävät saavutuksensa optoelektroniikan komponenttien tutkimuksessa ja johtajuus uuden suomalaisen puolijohdeteollisuuden perustamisessa.

NAE on korkealle arvostettu akatemia. Siihen kuuluu nobelisteja, suurten yritysten, kuten IBM:n, Microsoftin ja General Motorsin huippujohtajia sekä johtavien yliopistojen tutkijoita. Pessan kanssa samanaikaisesti jäseneksi nimettiin kahdeksan muuta ulkomaista henkilöä.

Tapahtuu seuraavassa -lehdessä

Seuraava *Tieteessä tapahtuu* -lehti (3/2006) ilmestyy huhtikuun alkupuolella. Lehden teemoina ovat mm. Suomi tieteen kielenä sekä kapitalismin kadonnut etiikka.

Kirjakritiikki iskee kiinni mm. hollantilaisen aatehistorioitsijan **F.R. Ankersmitin** teokseen *Sublime Historical Experience*, **Albert Somit & Steven A. Petersonin** *The Failure of Democratic Nation Building: Ideology meets Evolution*, **Seppo Hentilän** teoksiin *Kaksi Saksaa ja Suomi. Saksankysymys Suomen puolueettomuuspolitiikan haasteena ja Harppi-Saksan haarukassa. DDR:n poliittinen vaikutus Suomessa*, **Richard de Bury**n kirjaklassikkoon *Filobiblon – Rakkaus kirjoihin* sekä **J.R. & William H. McNeillin** kirjaan *Verkottunut ihmiskunta. Yleiskatsaus maailmanhistoriaan*.

Jan Rydman

Tieteellisten seurain valtuuskunnan vuosikokous & Vuoden tiedekirja -palkinto

Tieteiden talo (Kirkkokatu 6, Helsinki)
perjantaina 24.3.2006 klo 11.00–

Klo 11.00 Vuoden tiedekirja -palkinto

Klo 11.15 Vuosikokousesitelmä:
Tieteellisten seurain valtuuskunnan puheenjohtaja **Ilkka Niiniluoto**:
Snellman tieteiden järjestelmän professorina
Klo 12 Lounastauko
Klo 13 Vuosikokous

Tilaisuus kuuluu J.V. Snellmanin 200-vuotisjuhlavuoden ohjelmaan.

Lisätietoja:
Vuosikokousasiat: Aura Korppi-Tommola, puh. (09) 228 69 222,
aura.korppi-tommola@tsv.fi
Vuoden tiedekirja -palkinto: Jan Rydman, puh. (09) 228 69 227,
jan.rydman@tsv.fi